

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

V s e e n a k o.

Ivan Jenko.

Na visocem nebu
Žarko solnce sije,
V borne zemlje prahu
Črviček se vije.

Črviča nemarno
Noga ti pohodi,
Misel po visocih
Solčnih krogih blodi.

Kakor ti je noga
Črva vgonobila,
Tebe, solnce strla
Časova bo sila.

Prevodi ruskih pesnikov.

Ivan Vesel.

7.

Kozaška zazibalka.

Spavaj, deček moj prekrasni,
Glej tu mater svojo;
Tiho gleda mesec jasni
V malo zibko tvojo;
Pravila ti bom pravljice,
Sladke pesmi pela;
Pokoj lila na zrenice
Sanja bo vesela.

Terek dere po pečinah,
Zloben je izmiva;
Z ostrim nožem po skalinah
Pa Čečen se skriva;
Oče tvoj je v vrišu bojnem
Zaboden bil strašno;
Dete, spavaj v snu pokojnem,
O ne bodi plašno.

Bojnega življenja strela
 V tebi kdaj se vname,
 V streme skoči noga smela,
 Roka puško vjame;
 Daje sedlo ti bogato
 Skrbna mati tvoja . . .
 Spavaj, dete moje zlato,
 Oj ne boj se boja.

Vitez hraber bodeš v bitvi,
 Z dušo pa visoko;
 Šla bom spremit te v molitvi —
 A podal boš roko . . .
 Kol'ko grenkih solz bom kratko
 Tisto noč prečila! . . .
 Spi, moj angelj, tiho sladko,
 Saj te bom ljubila.

V strahu bom tačas topila,
 Čakala samotna;
 Ves dan tiho bom molila,
 V noč že vsa slabotna;
 Mislila bom, da žaluješ
 V tujem, pustem kraji . . .
 Spiš, zdaj nič še ne toguješ,
 Tu si zdaj še v raji.

Dala bom v nevarno mesto
 Ti podobo sveto;
 Stavi pred oči jo zvesto,
 Moli srčno, vneto,
 Da, ko v boj te bodo zvali,
 Pomniš mater svojo . . .
 Spavaj sladko, sinek mali,
 Pomni prošnjo mojo.

M. Lermontov.

Poljub.

Humoreska iz gorjanskega življenja.

Česki spisala K. Světla, poslovenil K. Glaser.

(Dalje.)

Stara Martinka je vstala iz postelje in si posvetila na uro; šlo je že na ednajst, in v tem času bi morala biti v lesu.

Trgalo jo je po rokah in nogah tako, da spati ni mogla. Danas bi bila rada dala srebrno dvajsetico, da bi še mogla malo poležati; a nič ni pomagalo; čakali so na njo, morala je ven. Kaj bi jej bil rekel stari Matuš, ko bi ne prišla po blago? Govoril je enkrat nekaj o prav mikavnih rečeh, katerih zakopati ni mogel in če bi Martinka ne prišla, bi jih tudi tje donesti ne mogel, kamor grejo, ker so ga vsi stražniki cele okolice poznali, kakor slab denar.

„Oh, to pač ne gre več tako, kakor je enkrat bilo; te stare kosti tudi konečno miru zahtevajo.“ Dobro je storila, da je mislila na huda leta in si nekaj grošev prihranila; tedaj se jej ni bilo treba starosti in slabosti bati. Ko bi se pa našla kaka spretna pomočnica, na primer, ravno danas, bi jej ne bilo treba misliti na odpočitek. Pa kje tako osebo najti? Sedajne ženske niso za trpljenje, in deža se bojijo, kot da bi bile iz soli. Kamorkoli je prihajala, povsod je popraševala, bi-li vedeli o kaki močni zamolčljivi deklici ali udovi, ktereji bi bilo edno, naj bo den ali noč, veter ali vrtunec, burja ali mraz; a nobeden jej ni mogel kaj gotovega povedati.

Martinka, o katerej smo tukaj govorili, je bila stara ženica in je premitnikom (Schleichhändler) onih krajev zvesto služila; bila je sestra ranjke Vendulčine matere. Ko so Vendulki mati umrli, je dete pribežalo k teti in ni hotelo nekoliko let domu, deloma iz žalosti po materi, deloma ker se mu pri očetu dopadalo ni. Martinka jo je imela kot svojo hčer; njene lastne hčerke so njej to včasih očitale.

Dolgo in dolgo se je morala stara Martinka truditi, dan za dnevom hoditi po stranskih potih, kjer malo kdo hodi, si pozimi obroče privezati na noge, da bi lože po snegu drkala, in imeti vedno pozor, da nobeden ne zasleduje, da je stražnik ne zgrabi in jej koša ne vzame.

V svojem rokodelstvu Martinka celo nič krivega ni videla; kakor ona tako so v naših gorah skorej vsi ljudje mislili. Zdaj ravno ni veliko kaj pri tem delu skupiti, a pred dvajsetimi leti je bilo mogoče, si lepih par grošev vloviti, in ne samo reveži so se tega lotili, blago skrivaj čez mejo nositi, nego celo našinci, imajoči velika posestva, se niso sramovali včasih med tihotapce iti, hoteči še bolj obogateti. Smatrali so tihotapstvo za rokodelstvo, kakor vsako drugo delo, samo za nevarniše. Domišljevali so si: „Saj ima cesar toliko kron, toliko kraljestev; saj mu malo škoduje, če kdo balo blaga čez mejo prinese in zanj ne plača; še ne pozna se, če gosposki nekoliko krajcarjev odide in vendar si je marsikteri pri tem že opomogel.“

Martinka je bila premitnikov ali tihotapeev navajena; njen ranjki jih je dostikrat prenočil. Služila mu je za to koliba, kake pol ure za vesjo v samotni goščavi; pravili so jej: „V smrečji“. Zraven je bil tudi vrtec. Nikdo od nobene strani ni mogel videti, kje in kako se v kolibo hodi, razun, če je stal pri omenjenem vrtecu.

Ko je Martin, Martinkin mož, umrl, so premitniki njegovo ženo nagoovorili, da bi ž njimi hodila, to pomeni, da bi v ponočnem času v skrite kraje k njim hodevala v les, ki se od saksonske meje do naših gor razprostira, po blago, čez mejo dovedeno, in da bi ga odnašala kam in kamor je namenjeno; od tod pa bi se naj blago zopet po zanesljivih osobah dalje spravilo, včasih celo v Prago. Martinka je to ponudbo hvaležno sprejela, in ž njimi hodé mnoga leta sebi in svojim otrokom pomagala. Vse je lepo oddala in si tudi nekaj prislužila.

Imeli so premitniki nekoliko takih nosačev, izmed katerih je vsaka na drugo stran blago nosila, a nobene tako hvalili niso, kakor Martinko. Glava vseh, stari Matuš, kateremu je pet sinov pomagalo, je pri marsikateri priložnosti rekel, da tudi on vse na klin obesi, ko bi nehala Martinka ž njimi hoditi: toliko jeze in mržnje so mu drugi vzrokovali. Vsak trenutek so kaj izvršili, cesar bi ne bili smeli, eni so en del njim zaupanih reči pogubili, drugi premalo pazili, tretji so od sebe koše vrgli domišljevale si, da jih preganjajo; vsi ti so skoraj več škodovali, kot hasnili. In kako bi

to ne moglo starega Matuša jeziti? Ni imel toliko potrpežljivosti kot takrat, ko se je tega dela lotil.

Mislil je, kakor Martinka, o pravem času na stara leta, in si je nekaj prihranil; tihotapil je le za kratek čas in ker je tega že navajen bil. Bil je udovec, sine je poženi vse; pokaj bi doma sedeval in s čim si čas kratil? Hodil je tedaj rajši še po svetu.

Stara Martinka je umela svoj koš tako obličiti in zadeliti, da še stražniku, ki jo je zarana sred lesa srečal, na um ni prišlo, jo na potu ustaviti in prašati, nese-li samo jabelka in jajca, ali ima kaj neznatnega na vrhu, dragocene reči pa skrite. Znala je napraviti tako pošteno lice, pozdraviti tako prijaznim glasom, molek med prsti pregibaje, da jo je vsakdo imel za maslarko ali sadjarko. Če je kdo obstal in jo ostro meril, se je tudi ona vstavila in ga prašala: hočete mi dati kaj zaslužiti? In kdo bi jej ne bil verjel? Dostikrat se je pripetilo, da je smelo stražnikom grške in črešnje prodajala. Zavoljo tega jo je tudi stari Matuš hvalil in pravil, da je ona poslednja izmed žensk, katere kaj veljajo.

Ravno se je napravljal na pot, ko nekdo naglo na dveri potrka. Vstraši se mislé, da kdo od gosposke pride pogledat — in spozna pri svitu svoje lučice — Vendulko.

Martinka bi se bila bog ve koga poprej v tej uri nadejala kot nje, in začudila se je tako, da še spregovoriti ni mogla. A Vendulka ne čakajé tetinega pozdravljenja se je zgrudila blizu dveri na klop in globoko vzdihnila:

„Bodi bogu hvala, da še niste odšla!“

„Povej mi za boga precej, česar pri meni v tej uri iščeš“, popraša Martinka iz svojega začudenja se zdramivši; „ti si celo spehana in še dihati ne moreš. Morda boleha Lukaševo dete in želiš kako olje od premitnikov iz Žitave? Hitro, hitro povej, stojim že kakor na žerečem oglji, davno imam že v lesu biti. Ne vem kaj si pomisli danas stari Matuš o meni; morda poreče, da sem tudi taka, kakor vse druge.“

„Ne prodavajo na celem svetu leka za to bolezen, ki mene od Lukaša žene“, je Vendulka ihtéča zaplakala.

„Kaj? — kaj si rekla?“

„Da je poroka z Lukašem po vodi!“

„Deklica ti zgubiš pamet.“

„Ne teta, ne, brž zapazite, da še imam svoj razum. Hotel je Lukaš z menoj ljubkovati, jaz pa zaradi ranjke tega nisem pripustila; na to se je hudoval in denes na večer je prišel s celo tropo muzikašev ravno pred hišo, sè saboj tri deklice pripeljal in s temi meni na sramoto in kljub tako plešal, da je vse brnelo. Na to sem pobegnola in k vam pribežala; k očetu ne morem, to veste; zagotovil me je, da ne bom shajala z Lukašem in

trpinčil bi me z očitavanjem, da ga nisem poslušala. V mesto med tuje ljudi v službo se mi tudi neče; peklo bi me, ko bi ne videla naših gor in ne slišala našega golča; spomnila sem se, da potrebujete pomočnice. Zvestejše kakor sem jaz, gotovo ne dobite, in o ostalem me hitro izurite, saj veste, da nisem brez uma; meni ne bode nikjer tako dobro, kakor pri vas. Vedó sosedje, da nikdo k vam v sosede ne hodi in tako se ne raznese glas, da sem pri vas; tudi premitnikom lahko rečete, da naj molčijo in gotovo bodo molčali. Menila pa bosta čča in Lukaš, da sem v mestu in imela bosta pokoj. V ostalem pa se jih nimam bati, ker imata oba rada, če o meni nič ne slišita.“

Več ni mogla Vendulka govoriti.

„Ti pa znaš človeku strah nagnati; mislila sem, da se je med vama bog vé kaj pripetilo.“

„To nič nij?!! Niste-li ravno zdaj slišali, kako me je Lukaš pred celim svetom osramotil?“

Martinka je nezadovoljno z glavo majala, ker jo je Vendulka tako po nepotrebnem zastrašila.

„Kar ti je storil Lukaš, bi ti bil vsak storil,“ jo je tolažila tetka. „Kateremu ženinu bi bilo prav, da bi imela pri nevesti ranjka več pravico, kakor on sam. Na to nisi mislila in si odtekla? Je-li on prvi, ki se poganja za prazne reči? Si že pozabila, kar se je zgodilo, ko je prišla Mračkova k možu svojemu pred poroko gospodarit? Bil je udovec dve leti; kakor ti, tudi jegova ni pripustila, da bi ž njo govoril o posvetnih rečeh, ker se je bala, da bi jo ranjka ne strašila. In je pri Kavkovih drugače bilo? Ko je nevesta ženina na to spomnila, da bi ji v lice ne ščipal, je naravnost k krčmarju letel, in pokupivši vse pivo, kar ga je krčmar imel doma, je vse čepe iz veder izbil in pivo po vesi razlil, da bi jo mrzilo in se ji ljudje smejali. Možje so že taki, deklica; je že običaj med njimi tak, da si gospodstvo branijo na vsak način; ti jih spremenila ne boš. Katera nevesta ženinu gospodari in ranjko v časti ima, mora marsikaj prestatiti.

(Dalje prih.)

Pripodobe v Homeru in v srbskih narodnih pesmih.

Sp. M. Pleteršnik.

(Konec.)

V Odiseji se solze Penelopi po lici tekoče primerjajo potokom, ki z gore derejo izpod tajajočega se snega. Hudournikom pa se pripadablja

razsajanje posameznih junakov ali celih trum; njih bobnenju je enak truš bežečih konj. Trojancev prihajajočih šum pa je tak, kakor v morje se valse reke.

Morje s svojimi nemirnimi valovi daje pri Homeru pogostoma podobe za gibanje in vrenje velikih bojnih trum pa tudi za omahovanje sklepa v človeškem srci. Njegovemu šumenju se primerja divji bojni krik in hrup. Pripodobe vzete od morja so navadno obširno razvite.

Noč je podoba jeze. Njej se primerja srdito hodeči Apolon (Jl. I. 64.) in Hektorja jezni obraz (Jl. XII. 463.) Na drugem mestu se pa jeza pripodablja dimu gledé naraščanja.

Ajanta, ki se upirata Trojancem in je odbijata, sta (Jl. XVII. 747.) primerjena skalovju, na katerem se razbijajo valovi (pr. tudi Jl. XIV. 618).

Kakor se mirno stoječi neumrjoči konji Ahilejevi primerjajo nagrob-nemu kamenu, tako tudi v srbskih pesmih osebe molče stoje. „Kao kamen studen;“ kamen je pa tudi podoba utrjenosti in hrabrosti; pr. „I junaci tvrdji od kamena.“ Veliko množico pripodablja Homer množtvu cvetja in listja (tudi peska) srbske pesmi pa množtvu trave. „Bojna koplja“ vojske so videti „kao čarna gora.“ V hiši Alkinojevi sedé dekile pri statvah tako na gosto kakor pero pri peresu na jagnedu. Listje je pri Homeru tudi podoba človeške minljivosti (Jl. VI. 146; XXI. 464.)

Kakor se mladenči pri Homeru primerjajo mladikam, kakor Nausikaa mladi palmovi vejici, tako nekako podobno se glasi, če v srbskih pesmi car sinčka ima „Pored sebe, kano kitu cveća.“ Odisejevi temnobarvni lasje so podobni cvetu perunike, srbska deklica pa se hvali s svojimi (menda rumenimi) lasmi rekoč: „Raste li ti na polju pšenica, kao moja kosa pod kalpakom?“ O junaku pravi se da „titra se zlatnim buzdoanom, ko devojka zelenom jabukom.“ Drevo je pri Homeru kakor kamen podoba neustrašeno in mirno stoječega junaka; posekano in podirajoče se drevo pa pesnik rad primerja v boju padajočemu junaku.

V zelo obilnem številu je v Homeru pripodob vzetih iz živalstva. Izmed zveri se največkrat imenuje lev, razun njega pa tudi panter, divji prašič, volk in jelen. Sem spadajočih pripodob je v Ilijadi veliko več nego v Odiseji, (razmera je blizo kakor 8:1) in po večem so obširneje razpe-ljane. Vzete so slike od različnih položajev, ki jih kaže ali medsebojno življenje teh živali, ali lov na nje ali njihovo napadanje pasočih se čred. Lev je zmerom podoba velike srčnosti in moči, kakor jelen boječnosti in strašljivosti, jelenče pa osupnenosti. O divjem prašiči velja to kar o levu, le da se nekoliko redkeje nahaja v pripodobah, volkovi pa so podoba divjim po krvi hrepenčim bojnikom. — V srbskih pesmih se junaki levom

le nekolikrat, in sicer le v najnovejših pesmih primerjajo; pogostoma se pa pripodablajo volkovom, n. pr. „Nu se kolju kao mrki vuci“ ali „Oči behu se mu izmutile, ko u gladna u gori kurjaka,“ ali „Rastisnuše Turke na buljuke (=krdela.) Kao vuci bijele jaganjce.“ Jelen pa ni podoba strašljivosti, ampak glede brhkosti v hoji in teku se mu primerja ali tehka hoja deklice („zaigra se mlada niz svatove, kano jelen od godine dana“) ali dirjanje jezdeca („Raskaka se š njime niz planinu, kao jelen od sedam godina.“)

Izmed domačih živali je Homeru p es podoba budnosti, lovskemu psu pa, ki se na zver vrže, se primerja junak sovražnika napadajoč Od. XX. 14. Odiseju nemirno bije jezno sree, kakor psica okoli mladičev hode neprenehoma laja. Kakor bik ali oven svojo čredo, tako vodi junak svojo četo; prijatelji stoje okoli Odiseja, kakor teleta okoli krav; kakor svinja okoli svojih prašičkov, tako hodi Menelaj okoli Patroklovega trupla; Penelopini snubei letajo po dvorani, kakor goveda po travniku, kadar jih obadi nadlegujejo; tudi močni glas junakov se pripodablja bikovemu rjoventju. Prevzetno v boj hiteči Paris se primerja izpočitemu, iz konjarne izpuščenemu konju. — V srbskih narodnih pesmih se izmed domačih živali v primerih največkrat nahaja ovca, n. pr. „Pa on zakla pobratima svoga, kao jagnje o gjurgjevu danu;“ (pr. Od. XI. 411.) „Zaspa Jovo kako jagnje ludo;“ od daleč se vidijo šatori „kao bijele ovce;“ junaki sovražnike razkropijo na štiri strani, „kao vuci bijele jaganjce.“

Rojem bučel, os in muh se gledé na število primerjajo velike bojne trume. Kakor bučele in ose svoje gnjezdo branijo, tako se dva Lapita pred vrati ustavljata sovražnikom. Neustrašljivost Menelajeva se primerja drznosti in pogumnosti muhe. Kakor brezštevilne kobilice, ki jih z ognjem preganjajo, v vodo ubegajo in jo polnijo, tako plava po reki Xanthosu vse polno vojakov in konj. Trojancev stari vojskovodije se glede zgovernosti enkrat pripodablajo s kržatom (cikadam.)

Tudi ptičjim trumam se primerjajo vojna krdela glede števila, šuma in krika, ki ga zaganjajo. Ptice so dalje podoba hitrosti: konji in ladije letijo kakor ptice; Ahilej se bojuje Ahajcem na čelu, kakor ptica svoje mladiče vodi. Mrtvih sence v podzemelji se razpršijo okoli Herakleja kakor se preplašeni tiči razlete na vse kraje; enako tudi od Odiseja ubitih snubecev duše v podzemelje izfrčijo kakor netopirji. Pripodobam z levom lahko na stran stavimo pripodobe z ujedami, kakor z orli, jastrebi, sokoli i. dr., kajti tudi s temi se v Homeru pogostoma primerjajo posamezni junaki ali obče, ali kakor se spuščajo na svoj plen. Kar je jelen nasproti levu, to je golob nasproti sokolu. Z ujedami z višav se spuščajočim se primerjajo tudi bogovi, kadar z neba na zemljo plavajo; po zemlji pa boginje hodijo kakor golobje. Izmed drugih tic se nahaja tudi slavček v primerih. Njego-

vemu glasu enako zazvoni tetiva na loku; pa tudi omahujoči naklepi v Penelopinem senci so podobni vedno se spreminjajočim glasovom slavčevim. Tudi v srbskih pesmih nahajamo pripodobne v tihah; izmed vseh največkrat se pa omenja sokol: Junak skoči, ali vrisne „kako soko sivi,“ ali „udari u katane Marko, kako soko medju golubove“ (pr. „Pobjegoše po polju delije kako vrabci od kopca po trnju.“) junak se „rani mačem po krajini, kao sokol krilma po oblaku.“ Žalostno se zdi Srbinu petje kukavice in lastavice, zato se navadno žalovanje posebno ženskih oseb primerja n. pr. „Da ti kukam kano kukavica, da prevrčem kano lastavica;“ „Cvili paša kako lastavica.“ itd.

Izmed rib so v pripodobah morski volkovi in delfini nasproti manjšim ribam to, kar ujede nasproti manjšim pticam. Pa tudi v drugem obziru se nahajajo v pripodobah, n. pr. če Evrijal na smrt zadet, poskoči in pade, kakor riba iz vode pljuskne, ali če Odisejevi tovariši, ki jih Ciklop ob skali ubije, še utripljejo kakor ribe izven vode; pomorjeni snubei Penelopini po tleh leže, kakor naložljene ribe v prahu. Čudno se primerja JI. XIII. 654. ubit na tleh ležeč junak deževnemu črvu.

Kača se v Homerovih pripodobah le parkrat nahaja. JI. III. 33. se Paris vstrašen pred Menelajem umakne, kakor kdo nazaj skoči, če nena doma ugleda kačo; XX. 93. pa se Ahileja pričakujoči Hektor primerja jezni kači. V srbskih pesmih pa se pogostoma nahajajo versi, kakor na pr. „Cvili (pište, vrisnu) momče kao zmija ljuta.“

Mnoge pripodobne so vzete iz poljedelstva in take so v Homeru po večem razvite. S prahom pokrite Abajce je videti kakor s plevami pokrit prostor; vojaki morijo v bitvi, kakor kosei kosijo; Grki in Trojanci si tako blizo pridejo kakor dva kmeta, ki se za mejnik prepirata; na ščitu se odbijajo puščice, kakor žitna zrnca ob steni, kadar jih vejajo. Oba Ajanta se v boji primerjata paru volov, pred plug vpreženemu; Hektorjevi konji teptajo ščite in mrliče kakor goveda, ki ječmen vršijo; kakor v strugo napeljana voda naprej leze, tako naraščajoča reka Xanthos za Ahilejem teče. Odisejeva ladija se na kosce razbije, kakor veter pleve raznese, in Od. XIII. 31. hrepeni Odisej po solnčnem zahodu, kakor po njem hrepeni trudni oratar. Nekoliko pripodob je tudi od pomorstva vzetih; Hektor in Paris željam Trojancev, kadar se prikažeta, tako ustrezeta, kakor če ugoden veter čakajočim mornarjem pihati začne; Trojanci derejo čez zidovje, kakor morski valovi čez ladijo pljuskajo; in Penelopa je prihoda svojega moža tako vesela, kakor se človek, kteremu se je ladija razbila, po morju plavajoč bližnje suhe zemlje razveseli.

Mnogoštevilne so pripodobne iz človeškega življenja. Pogostoma se v Homeru kdo imenuje bedast ali žlobudrav kakor otrok, slab kakor žena ali otrok, boječ kakor razvajen sinček, jezičen kakor stara ženka, ktere opravilo je v kominih kuriti. Kakor kdo muho od deteta ubrani,

tako lahko Atena Menelajevo puščico odkloni. Apolon podere zid tako lahko, kakor od otrok sezidano peščeno hišico. Kakor se otrok za materjo skriva, tako se skriva Tevker za Ajantovim ščitom. Ahajci žalujejo po svoji domovini kakor otroci ali udove. Ahilej očita Patroklu, da joče kakor majheno dekletce, ki mora za materjo teči, pa želi da bi je na roke vzela. Odisej se pri obědu v Alkinojevi hiši joče kakor žena za svojim možem. Junaki se prepirajo kakor ženske na cesti. Velika ljubezen se primerja ljubezni med udi ene družine, posebno ljubezni med očetom in otroci. — Iz pripodob v srbskih pesmih spada sem, če se mladeneč lep imenuje kakor dekle, in sramežljiv kakor nevesta. Sv. Sava se na menihovo molitev vzdigne iz rake in „Igumanu na ruke se daje, kao majci u radosti d'jete.“ Velika ljubezen se pripodoblja ljubezni med očetom in sinom in med brati in sestrami.

Razun naštetih pripodob, jih je v Homeru še mnogo, ki so po raznih rečeh, opraviilih in prigodkih človeškega življenja posneti. Ahilejev glas doni kakor trobenta. Tehtnica in tesarska vrvca ste sliki neodločnega boja. Boginja Irida tako hitro na zemljo zleti kakor svinčena krogla pada. Kakor s svedrom vrtajo Odisejevi tovariši z žarečim drogom v Ciklopovem očesu, ktero šumi kakor če se razbeljeno železo v vodo vtakne. Ščiti in čelade gostega vojnega krdela so videti kakor zid. Ajant svoj ščit nosi kakor stolp, ali junak se zgrudi kakor se stolp podere. Hektor se zakadi nad sovražnike kakor z gore se valeči čok. Kakor veter in ptica je tudi misel podoba hitrosti. Kakor sanja je duša umrlega; kakor v sanjah kdo za kom teče pa ga ne more doiti, tako se godi tudi Ahileju, Hektorja sledečemu; okoli trojanskega mesta tečeta kakor pri poskusnem diru; kdor s kake višine se previhne in pade, se primerja skalcem in glumačem.

Boreči se možje pripodabljaajo se rogovilastim stebrom, ki streho nosijo (glede postavljenja s privzdignjenimi rokami.) Haribda šumi kakor voda vre. Odisej se nemirno premetuje na svojem ležišči kakor če kdo klobaso na raznji nad ognjem obrača. Okrvavljenje se primerja škrlatnemu barvanju, ples obračanju lončarskega kroga. Kakor se goveja koža na vse strani nateguje, tako so se pipali za Patroklovo truplo. Odisej, v listje zakopan se primerja v pepel vtaknjeni še tleči baklji; on zna tako lepo pripovedovati kakor pevec, in svoj lok tako lahko napne kakor struno na liri. Slava Penelopina je tako velika kakor bogatega, srečno vladajočega kralja. Kdor koga sovraži, ga sovraži kakor smrt ali „črno osodo.“

Iz srbskih pesmi naj se omenijo še te-le pripodobe: Junak skoči ali Šarec igra „kao i pomaman,“ ali „Sve je pjano kako i pomamno.“ Junak se grozi nasprotniku: „Vezaću ga uz to bojno koplje, kao žena kudjel uz preslicu.“ Spominja se Marko prijetnih reči: „Kao dobar danak

u godini.“ Bežeči Arabec se ozira „Ka' da bješe štetu učinio.“ Stojan prime Taleta da mu kosti pokajo kakor sedem let stari plot. Prijateljem se želi da svoje sovražnike tako pod sebe dobijo, kakor so podkove in žebli pod konjem. Včasi kdo zakriči „kô da pije vino.“ Kakor se v Od. XIII. 80. trdo spanje primerja smrti, tako se berejo tudi v srbskih pesmih versi kakor: „A pospaše, kao da pomreše,“ „Sve pospalo kako i poklano.“

Tu so predmeti pripodobam, kolikor jih je v Homerovih in srbskih epičnih pesmih (Vuk. II. — IV.), blizo vsi omenjeni. Nahaja se v srbskih pesmih še marsikaj takega, kar bi se nekako tudi pripodobam prištevati smelo n. pr.

Šta se bjeli u gori zelenoj?
Al' je snijeg, al' su labudovi?
Da je snijeg, već bi okopnio,
Labudovi već bi poleteli,
Nit' je snijeg, nit' su labudovi,
Nego šator Hasan-age.

Vendar na pripodabljanje v tej obliki se v tej razpravi ni ozir jemal. Naj bodo naposled še omenjeni zgledi, kjer je s celo vrsto pripodob kaj živo popisuje, kakor n. pr. lepa deklica:

Oči su joj dva kamena draga,
Dva obraza dva djula (= roži) rumena,
Obrvice s mora pijavice,
Trepavice krila lastavice,
Bjeli zubi dva niza bisera;
A tanka je kako i šibljika (= šiba),
Visoka je kako omorika (= smreka);
Kada igra, kan'da paun šeće,
Kad govori, k'o da golub guče,
Kad se smije, kan'da sunce grije.

ali če kdo svojo družino tako-le popisuje:

Pavuni su braća moja mila,
Pavunice to su mi snašice,
Mudra vidra to je naša majka,
Zlatoutva to je naša seka.

Napol in okolica.

Fr. Jaroslav.

(Konec.)

Dokaj cest v notranjem ali dolenjem mestu je ozkih, in zbog visokih hiš tudi temačnih, ali večji del vse od kraja imajo pa ličen tlak iz črne

lave. Jako dražestna in živa promenada vrhu Chiaje je tudi Villa reale, to je veličasten javen radovajnski vrt ob morskeji obali, in, dejal bi, s skoraj najlepšim razgledom v Evropi. Spomina vreden je tudi Molo, ki je šumno živ cel ljubi dan. Tu najdeš improvisatorje, ki z recitiranjem pesnij ljudi privabljajo, tu stoji pomorski svetilnik pa prekrasen vodnjak. Napol ima sedež nadškofa in družih viših oblastnij. Deli se na 12 četvtij; četvt Mercato je najgosteje naseljena. Leta 1841 so našteji po vsem mestu 357.181 stanovalcev, l. 1862 pa 418.968. Med njimi se nahaja do 60.000 lazzaronov, najubožnejšega ljudstva, ki so zvečine težaki, dni-narji, ribiči in branjevci, ter veči del pod milim nebom prebivajo in spē, ker le malokateri ima kako stanovanje.

Napol ima 120 katoliških in 6 protestanških cerkvá, 149 samostanov, 11 špitalov, 37 sirotnic in nad 50.000 hiš. Kastelov ima šest; najimennitnejši je Sant' Elmo, ker kraljuje celemu mestu, braneč ga od kopna, pa tudi na uzdi držeč ga, ako bi bilo treba. Luka neapoljska, umetno delo, je sicer mala in se naglo zapahne s peskom, toda zatočje ali sidrež je jako razsežno.

Napol je ljub in drag tudi nam Slovincem, kajti hrani telesne ostanke Abune Solimana, dr. Ignacija Knobleharja, moža, ki je bil svoje življenje posvetil pokristjanjevanju črncev v osrednej Afriki. Na potu v domovino je kruta smrt vstavila blagega moža, apostelna črncev, in ga položila v hladne, prostorne rake očetov Avgustinov.

Okolica napolska je jako znamenita zbog premozihi spomenikov. Od 1845—1849. leta so izkopali cele vrste hiš. Na zahodno stran stoji sloveča gora Posilippo, pretrgana skoraj pol ure na dolgost; po tej dragi drži cesta v Napol. Pri vhodu v to votlino je grobišče Virgilija pesnika, se vé da sedaj zgolj podrtina z bujno vegetacijo obrastena.

Pozzuoli je mesto z 10.000 stanovalcev in sedežem škofijskim, znamenito zbog svojih starin in dražestne lege ob morskem zalivu, zbog katere ugodnosti so Rimci imeli tudi mnogo letnih dvorcev. Še stojé ostanke njih amphitheatra, arena njegova je sedaj predelana v vrt, še se poznajo sledovi nekdanjih stebrišč, zidani zverinjaki in drugi deli stavbe. Tudi se poznajo ostanke nekega nekadaj lepega tempeljna. Okolica mestna je znamenita; tukaj je jezero Agnano, ki časih vzkipi, a voda vendar nij topla; jezero Averno, sedaj Cannito imenovano, jako lepo okrogličasto jezero, ki je prej ko ne globok krater kakega mrtvega vulkana in kjer se začne znana jama kumejske Sibylle; poleg je stala vila Ciceronova, v katerej je spisal svojo „republiko“. — Pesja jama, ob katere tléh se vleče oglokislota. Solfatara gorica, katerej vrh je vedno v gost dim zavít, pa Monte-Nuovo, blizo 300' visok grič, ki je neko noč 1538. l. zbog vulkanskega riganja se

vzdignil s tal na ravno onem mestu, kjer je stal veči trg Tripergola, ki ga je pa zemlja pogoltnila.

Baja, mala vas s sidrežem in varno luko, znamenita tudi zategadel, ker so tudi radi stanovali rimski velikaši. Morsko obrežje tudi je posejano s prekrasnimi razvalinami, ali večina je sedaj pod vodo. Še se vidijo ostanki Neronovih kopališč, Julij Caesarove palače, tempeljna Venerinega, Dianinega in Merkurijevega. Od tempeljna Venerinega so se ohranili kuplja, male stranske sobe pa kopeli duhovnikov. Po bajskeji okolici se nahaja dokaj znamenitega, post.: Cento Camerelle — sto malih sobic —, eni trdijo, da so ječe, eni, da so grobovi, eni, da so podzemeljski hramci kakega circusa ali kake palače. Razvaline mesta Cume, ki je slovelo pri Rimcih zbog nagizdja in bogatstva stanovalcev, in kjer so novejši čas našli tempelj Apollonov, orijašk tempelj s kipom Jupitra Satora, razvaline amphitheatra in na stotine grobov. Sloveči Cap Mireno, staja rimske flote, ki je čuvala morje in obrežje od morske ožine Mesinske do morske ožine Gibraltarske.

Od Napola proti vshodu ob znožju Vesuva stoji Portici, malo mesto s prekrasno kraljevo palačo in 11.000 stanovalcev. Dragocene stvari, ki so bile hranjene tukaj v muzeju, spojene so sedaj z bourbonskim muzejem v Napolu. — Resina, veliko selo, od koder se navadno lazi na Vesuv, pa tudi hodi doli v starodavno mesto Herculani, ki ga je bilo strahovito bljuvanje ognjenikovo 79. l. p. kr. zalilo z 80 črevljev debelo lavo. Prvi sled mesta so našli 1713. l. Pozneje so tukaj spravili na dan najvažnejše pridobitve za arheologijo, ki nam živo kažejo ne samo odlično stopinjo umeteljniškega razvitka nekdanjih Rimcev, nego tudi način njih življenja. Najznamenitejši spomeniki iz tega mesta pa iz Pompeja in Stabije so bili s prva shranjeni v muzeju Portiškem, od koder so jih novejši čas v Napol prepeljali. Vstanovila se je tudi literarna akademija, ki se bavi z raziskovanjem in opisovanjem izkopanih starinskih stvari. Iz do sedaj preiskovanih predelov mestnih se jasno vidi, da potje Herculanski so bili ravni, kakor da so vlti, ob obéh straneh zarobljeni s trottoiri za pešce, ter vloženi z lavinskim kamnjem, ki je prav takošno, kakoršno Vesuv še danes izmetava. Tla po nekaterih hišah so vložena z raznopobojanim marmelnom, po nekaterih paz mo zaikom. Stene so zvečine na presno malane. Okna so bila po noči zaprta z blanjami, steklo v oknih se je v redkih hišah našlo, a to steklo je jako debelo. Najznamenitejša v Herkulanu odkopana doma sta gledališče pa forum. Gledališče je obširno in prekrasno, fačada mu je odičena z lepimi marmelnimi stebrovi, ter je sploh sijajno vse njegovo okrasje. Forum, veliko poslopje, v katerem so sodili, je pravokotne stavbe, vhodni pridvor je bil z marmelnimi kipi, konjiki okrašen, tudi so v njem našli bronasta kolosalna kipa Nerona in Germanica v zma-

lanih vložinah. Forum je bil spojen z dvema oblokanima ter od znotraj s prekrasno malarijo okrašenima tempeljnoma.

Med nenavadne stvari, ki so se bile našle v tem mestu, spadajo tudi rokopisi iz papirovih listov, ki so prilepljeni drug konec drugega, in so bili oviti okrog lesenih cylindrov. Ena sama stran je popisana z malimi črkami. Vsi ti rokopisi so bili drug vrhu drugega naloženi v omari. Vlaga je tako prevzela one, katerih nij bila prežgala vročina vulkanovega pepela, da so obvejani od zraka razpadali kot pajčevina; drugi so bili zogljeni in zbog tega so se ohranili. Na videz so kakor ožgana palica 2" debela. S posebnim bistrumjem in previdnostjo jih odvijajo. Prvi štirje odviti grški rokopisi obravnavajo filozofijo Epikurijevo, neko delo o morali, neko pesen o glasbi, pa neko delo o retoriki.

Izkopavanje, ki je bilo nekaj zastalo, je vnovič in po novem načrtu se pričelo 1830. l., in od tedaj se vedno nadaljuje. Odkopali so največo do sedaj znano privatno hišo starodavnikov, ki ima celo vrsto sob in dvor v sredi; tudi ima posebejen oddelek stanovanj za ženske, obširen s prevodi in stebrovi obkoljeni vrt, pa prostorne dvorane, prej ko ne za zbirališča rodbinska. Neka druga hiša pa je znamenita zaradi jestvin, ki so se našle v njenih magazinih in shrambah, post.: dateljni, kostanj, debeli orehi, posušene smokve, mandelni, slive, česen, grah, leča, bob, loj, olje in krače. Našli so tudi posodo, slike, steklovine, bronovine pa srebrn denar. Tudi so odkopali celo hišo nekega barbirja, v katerej je bilo čudovito dobro ohranjeno vse, post.: butika tega umetelnika, orodje, sedeži za prihodnike, kopališče, pa tudi igle vlasice za lišp gospojsk. Še popred pa so bili našli v hiši nekega zdravnika v drugem delu mesta razno kirurgično orodje in tudi srebrne sonde.

Torre dell' Annunziata, mesto s 15.000 stanovalcev, znamenito zbog svojih obširnih puškarnic, pa zbog bližnjega starodavnega mesta Pompeja, ki so ga našli 1755. l. Odkopavati pa so začeli ga 1799. l., vzlasti pak od 1845. l. Sklenjeno je celo to mesto odkopati, da se nam do cela odgrne domače življenje Rimcev in razvitek mehanike za dobe njih veličine. Do sedaj so odkopali več kot četrtno mesta. Nijma svet razvalin, ki bi večo pozornost vzbujale, kakor Pompejske. Tu se nahaja vse takisto, kakor je bilo oni dan, ko je strahovita katastropha prihrula nad mesto; vulkanov pepel je namreč 79. l. p. Kr. zametel mesto. Še se poznajo kolovozi po ulicah mestnih, že se hodi po ulicah s trottoiri obrobljenih, po trgih s prelepimi poslopji okrašenih; še so odmetani tempeljni, palače, gledališča, prodajališča, krčme in zasobne hiše različnih vrst ljudskih. Te poslednje so si v vsem podobne; največe in najmanje imajo znotraj dvor z bajerjem na sredi; navadno je takov dvor okrašen z enim na stebrih slonečim

hodiščem. Hiše od znotraj so enomerno in enostavno razdeljene; vse sobe drže na dvor, ali pa na hodišče, večidel so male, vsaka sama zase, nekatere brez oken, ki svetlobo skozi dveri dobivaje, ali pa skozi kako odprtino nad durmi. Stene so večidel na presno malane; barve so bile svoje dni jako dobre, če jih z vodo omiješ, koj se živeje posvetijo. Izkopali so do sedaj mnogo dragocenih in v marsikaterem oziru znamenitih stvari. Našli so kipe, zlate in srebrne novce, različno posodo, lance za zločince, zapestnice za dekliče, lično izdelane svetilnike, krabice s svalki in druge pharmazeutiške priprave, tehtnico z utežami, prstan z vrezanim napisom: Ave, knjižnico Sallustija, pergamente consula Panse i. d. Izmed lepih hiš Pompejskih se odlikuje hiša M. A. Diomedova v dvoje nadstropjih; pri tleh je osem sob, dvor je obširen ter opasan s pokritim hodiščem, na vrtu je marmelnast bassin, pod hišo prostorna klet, v kateri so našli amphore, t. j. posode za hranjenje vina. To poslopje stoji ob vhodu v mesto, kjer se nahaja mnogo grobov in krasnih nagrobnih kamenov. Najodličnejša hiša pa, in sicer zaradi elegance, bogastva in krasote njenih mozaikov, je ona hiša, ki je imela napis: Cajus Sallustius. V tako zvanj faunovej hiši, v kateri so dobili bronastega fauna, našli so pozneje najlepši mozaik, ki se nam je ohranil iz starodavnosti; kaže nam velik historičen obraz, prej ko ne boj med Aleksandrom silnim pa Darijem; 26 vojakov in 15 konj v natornej velikosti je v tej čudovitej skupini. Ta mozaik, čegar površje brez okvirja obsega 198 štirjaških pedi rimskih, sestavljen je iz različno pobojanih in tako drobnih marmelnih kamencev, da jih v vsakem štirjaškem pedanju po 6942 tiči, kar znese za celi obraz 1,374.516 komadičev. Najlepša javna poslopja pa so naslednja: Veliki porticus, forum, pantheon, tempelj Augustov, Aesculapov, komično gledališče, posebno dobro ohranjeno, poslopje pa, ki vsa druga nadkriljuje zbog svoje krasote, okusa, nagizdja in neznatnih poškodovanj, so kopališča. Da je najlepši del mesta baš ta, ki ga sedaj odkopavajo, kaže tudi to, da na tem prostoru so nedavno našli jako obširen dom, in v njem mnogo dovršenih slik. Tak-le je ta dom: Spredaj ima atrium, ki je obdan z malimi prijazno olepšanimi sobami, iz katerih se gré na vrt, okrog katerega se vrsté druge sobe za domače in tujce. Na levi atrijski je izhod do prostornih dvoran, katerim obloke nosijo rudeče pobojani stebri, ki so okrašeni z vsem nagizdjem, kar je poznalo ga starodavno slikarstvo. Te dvorane pa oklepajo vrtec z bassinom na sredi, v katerem so ribe hranili; v zadnjem kotu pa je triclinium ali obedišče. Gynaeceum ali ženskam odredjeni del poslopja je čveterooglat stan, obrobjen s hodišči na stebrih slónečimi, in razdeljen na male sobe, po katerih se razvija nagizdje slikarij prvé vrste. Exedra ali zbirališče, najvažnejši del vsega poslopja, je okrašen s čudovitimi slikarijami; slog njim preseza vse, kar je nam znano o starodavnem slikarstvu. Naposled se ide

na tretji vrt, ki je tudi obrobjen z rudeče pobojanimi stebri in okrašen z lepimi slikami.

Krog Vesuva ob njegovem znožju ležé: Torre del Greco, katero mesto je pred bljuvanjem ognjenikovim 1861. l. imelo do 18.000 stanovalcev, a sedaj 6000; nadalje Somma Ottajano in Santa Anastasia, koder raste sloveče vino „Lacrymae Christi“.

Castellamare, pomorsko mesto s sedežem škofovskim, s 15.000 stanovalcev in slatinami. Lega tega mesta, stoječega na razvalinah starodavnega mesta Stabiä, je rajska, tudi so todi izkopali nekaj rokopisov, kipov, slik in enacih starin. Sorrento, mestice s 5000 stanovalcev, izdeluje krasno svilo, imá lepo lego in mnogo starin; tudi je rojstno mesto Torquato Tasso'vo.

Blizu Napola stoji Vesuv, dobro znani ognjenik. Vesuv, ta stari neusmiljeni razsajač, je vlani zopet začel bljuvati ter groziti slovečemu rajskomilemu Napolu in vsej okolici.

Čisto osamljen in ločen od Apenin kipi kvišku ta grozovitež. Z južno-zahodnimi rebri sega prav do morja; večina gore je gola, ter le tu pa tam zasajena z vinogradi in sadunosniki. Starodavniki niso vedeli, da je Vesuv še živ ognjenik, nego so sodili po njegovih izmetkih, nahajajočih se po njegovih vrhovnih robéh, da je mrtev vulkan.

Leta 79. p. Kr. se je vzbudil, ter jel bljuvati s tako vničevalno togoto, da je nastala prava tema tri dni in tri noči, in mesta Herkulanum, Pompeji in Stabiä so se posula. Plinij starejši, hoteč opazovati na ladiji to prirodino prikazen, poginil je pri tej katastrofi. Vulkan je pozneje počival, ali o svojem času se je zopet vzbudil, postavim naslednja leta: 203, 472, 512, 685, 993, 1036, 1039, 1138, 1306, 1631, 1730, 1766, 1779 in 1794. S početka devetnajstega stoletja se je ponavljalo bljuvanje leto na leto z večo ali manjšo silo. Od oktobra meseca 1818. l. do maja 1820. l. starec nij dal pokoja. Gost pepelnat oblak 24. okt. 1822. l. je zatemnil dan v Napolu, in 12 črevljev debela lava je lila eno italijansko miljo daleč. Še hujše je razsajal 1833, 1834, 1. apr. 1835 in 1839. l. Hripal je starec tudi 1847, 1850, 1855, 1868. l. In lani, kakor vemo, je znova ves srdit se oglasil, ter brez usmiljenja pokončal mično ležeče, dobro obljudjene in v blagostanju cveteče kraje.

Pedro Calderon de la Barca.

D. T.

Ta slavni španjolski pesnik se je narodil v Madridu 17. januara 1600. Bil je žlahnega pokolenja. Jegov oče je bil kraljev služabnik. Prvo odgojo

dobil je pri Jezuitih, pozneje je v Salamanki učil se filozofije in teologije. Pesniški jegov genij vzbudil se je že zgodaj. 19 let star slovel je že kot izvrsten dramatičen pesnik, kateremu je Lope de Vega očitno pohvalo izrekel. Tudi on je bil vojščak in služil svojej domovini v bojih milanskih in nižezemskih. 1632 najdemo ga v Madridu po Lopetovi smrti edinega vladarja črez španjolsko gledališče. Bil je ljubimec kralja Filipa IV., in pripoveda se, da sta oba večkrat gledališčne komade improvizovala. Neke dni sta igrala stvaritev sveta. Calderon je delal Adama, kralj pa Boga očeta. Ko je Calderon navdušeno improvizoval krasoto paradiža, ga je kralj naglo ustavil in rekel: „Istina! žal mi je, da sem Adama tako žlabravega stvaril.“ Calderon je bil imenovan vitezom s. Jakopa. Ko je v Katalonii punt nastal, so morali vitezi v boj, a kralj se je bal za Calderona, da se mu kakšna nesreča ne bi zgodila, in hoče ga doma obdržati. A Calderon ni hotel samo s peresom, nego tudi z mečem domovini služiti, poda se k vojni, in hrabro se bojuje proti ustajnikom. Ko se iz vojske nazaj povrne, mu kralj dá za mesečno plačilo 30 zlatih kron. Calderon je vredoval slovesnosti, ko je mlada kraljica Anna Maria, višja vojvodinja avstrijska v Madrid prišla. Leta 1651 je stopil v religiozni red, in leta 1633 ga je kralj imenoval svojim častnim kaplanom. Calderon je bil pobožen duhovnik, vendar novi stan ni ga prečil v poeziji. Svetovne in duhovne igrokaze je pisal. Madrid, Toledo, Granada, Sevilla so le hoteli igrokaze iz njegovega peresa. Kakor labod, ki peva je umira, je Calderon pesmaril do slednjega izdihljeja. Umrl je na binkoštno nedeljo 25. maja 1681. Po svojem naročenju je bil brez vse slovesnosti pokopan. Schack piše govore o ednem jegovih del: „Welch eine Dichtung, man wird nicht müde sie zu betrachten und zu bewundern.“ Kakor Lope de Vega je tudi on zložil več takrat obljubljenih „autos sacramentales“, in o teh igrokazih piše jegov kritik: „Die Andacht des Geistes entzündete ihm sein Gemüth, und die Rede, entflammt im hingerissenen Fluge, schwang sich wie der Adler des Hisekiel über seine Genossen und ihn selbst empor. Seine Erfindungen sind so göttlich, die Gedanken so schön, die Ausschmückung so prächtig, die Moraliäten so verschmolzen, die Lehrsätze so geschmackvoll, Vernunft und Glaube so sanft verwoben, und das Nutzbare ist dem Schönen so freundlich gesellt, dass zugleich der Verstand in Bewunderung und das Herz in Flammen gesetzt wird“ itd.

Listnica. Č. gg. naročnikom naznanjamo, da so se št. 20 in 21 Zore in št. 10 Vestnika ob enem 1. nov. razposlale. Ker se nam mnogo razposlanih listov vrača, prosimo natankega naznačenja spremenjenih stanovališč.

Opr. Zore.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariborn.